

EERSTE STAD MET EIGEN LUCHTMEETNET

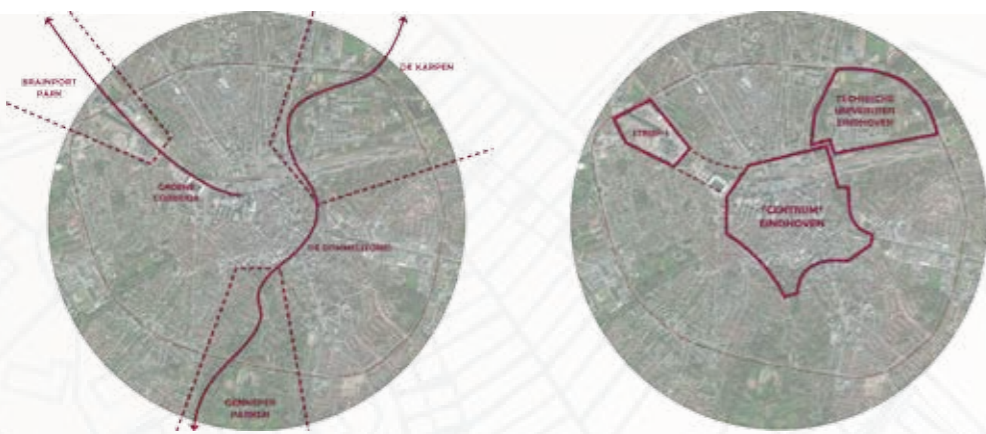
Auteur: Hans Fuchs

Eindhoven pionier gezonde stad

EINDHOVEN HOUDT HAAR NAAM HOOG ALS MEEST INNOVATIEVE STAD VAN NEDERLAND. OOK ALS HET GAAT OM GEZONDHEID EN DUURZAAMHEID IN DE LEEFOMGEVING WEET DE STAD MET EEN WAAIER AAN INITIATIEVEN EN PROJECTEN DAAR GESTALTE AAN TE GEVEN. DE MEEST OPVALLENDE ZIJN HET SLUITEN VAN DE BRABANTSE HEALTH DEAL, DEELNAME AAN DE INTERNATIONALE ARCHITECTUURBIËNNALE, PARKSTAD EN EEN PILOT DIE KIJKT NAAR DE KANSEN VAN FIJNSTOFREDUCTIE IN EN OM PARKEERGARAGES. ALS EERSTE SGS-PILOTSTAD VOEGT DE STAD WOORD BIJ DAAD: GEZONDHEID INTEGRAAL MEENEMEN ALS ÉÉN VAN DE BELANGRIJKSTE UITGANGSPUNTEN IN BELEID. FRANS DIJSTELBLOEM IS IN EINDHOVEN CULTIVATOR-ADVISEUR SLIMME EN GEZONDE STEDENBOUW: "WERKEN AAN EEN SLIMME EN GEZONDE STAD IS OMVANGRIJK EN COMPLEX. HET GAAT ER NU OM EEN SGS-UITVOERINGSPROGRAMMA SAMEN TE STELLEN VOOR DE KOMENDE JAREN."

SGS
pilotstad

Parkeergarages die vervuilde lucht opnemen, zuiveren en als schone lucht teruggeven aan de omgeving, kan dat? En past zo'n auto-affien onderwerp wel binnen SGS? Jazeker, vindt men in Eindhoven. Daar gaat binnenkort binnen het bestek van SGS een eerste pilot van start met het Aufero-luchtzuiveringssysteem van milieu-innovatiebedrijf ENS Technology, onder de noemer 'Longen van de Stad'. Het Aufero-systeem van ENS transformeert fijnstof tot grof stof, door de fijnstofdeeltjes elektrisch te laden en af te vangen op een gearde plaat. Wat dat in de praktijk bewerkstelligt, is bekend; het systeem is al drie jaar in gebruik in Cuijk. Daar realiseerde ENS in een ondergrondse parkeergarage een reductie van de fijnstofconcentratie van meer dan 70 procent. En ook in het winkel-

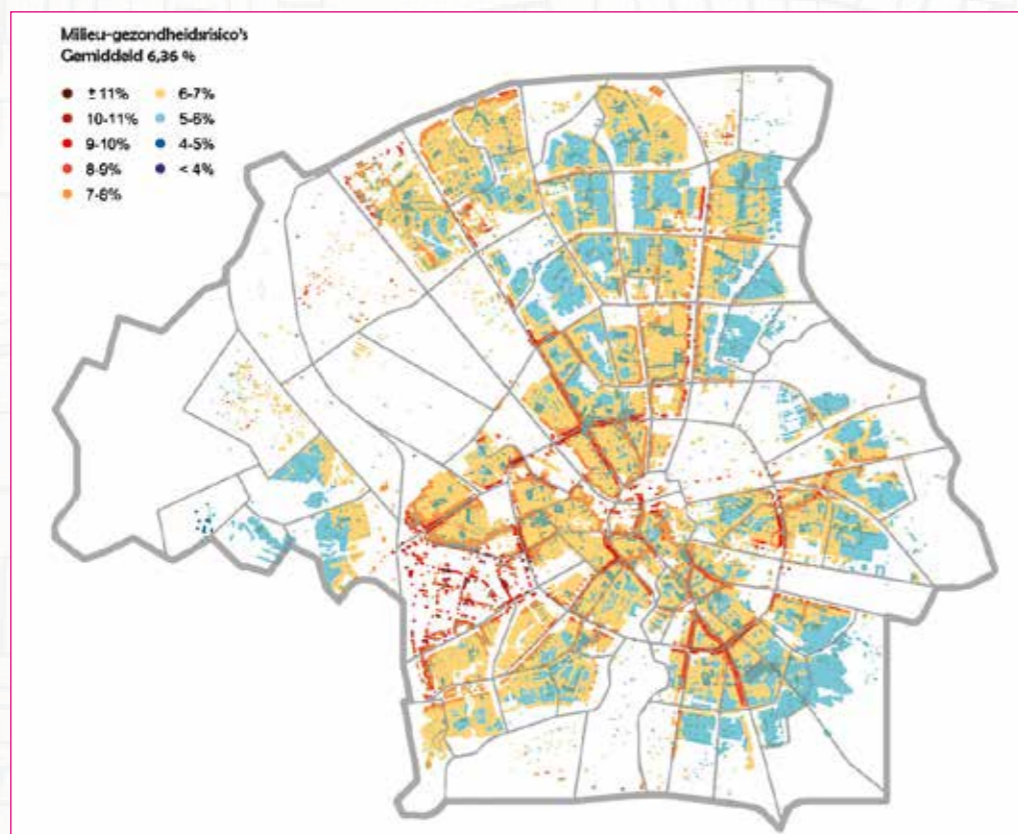
centrum boven de parkeergarage werd de lucht schoner. Hier bedroeg de fijnstofreductie meer dan 60 procent, met dank aan het feit dat de gereinigde lucht via ventilatiesystemen van ondergrondse parkeergarages bovenliggende straten en winkelcentra bereikt.

SUBSTANTIEEL BETERE LUCHT

Op basis van luchtstromingsmodellen en computersimulaties van de binnenstad concludeerden onderzoekers van de TU/e dat in ondergrondse parkeergarages in het centrum van Eindhoven de fijnstofconcentratie tot meer dan vijftig procent kan verminderen. Bijzonder aspect van het Longen van de Stad concept: de reikwijdte van de Aufero-systemen gaat verder dan de parkeergarage zelf. Het systeem reinigt ook de stadslucht rondom. In de berekeningen

REKENRASTER LONGEN VAN DE STAD EINDHOVEN.

namen de Eindhovense onderzoekers een gebied van 5,1 vierkante stadshart kilometer onder de loep, met 16 ondergrondse parkeergarages. De Longen van de Stad is als concept niet beperkt tot parkeergarages. De luchtzuiveringsinstallaties kunnen ook worden geplaatst in tunnels, bij trein- en busstations, op viaducten en drukke verkeerspleinen. Als de pilot slaagt, wordt het initiatief opgeschaald en verkent men de mogelijkheden om een groot aantal parkeergarages in de binnenstad van Eindhoven te voorzien van het luchtreinigingssysteem. Daarmee zou de luchtkwaliteit in Eindhoven substantieel kunnen verbeteren.

GEZOND VERSTEDELIJKEN

Eindhoven is één van de zes pilotsteden van het programma SGS en startte jaren geleden als één van de eerste, vanuit een burgerinitiatief, het luchtkwaliteit meetnet AIREAS. Hiermee wordt de luchtkwaliteit met name in en rond om het centrum van Eindhoven in kaart

gebracht. Volgens Dijkstra is SGS een adequaat programma om de groei in Eindhoven te sturen: "Eindhoven verandert de komende jaren in een mainport met agglomeratiekracht, met nationale en internationale connectiviteit en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Die groei verlangt een slimme en gezonde verstedelijking." De stad is al sinds 2012 actief met SGS, samen met lenM, meldt Dijkstra: "In 2016 voerden we een evaluatie uit en zijn alle inzichten en tussenresultaten gedeeld. Nu nemen we de vervolgstappen. Het draait nu om het samenstellen van een uitvoeringsprogramma voor de komende jaren. SGS is omvangrijk en complex, er zijn vele onderwerpen. Het betreft een nieuwe manier van denken, waarin we als overheid ook gezondheid in het ruimtelijk domein meenemen."

HEALTH DEAL

Eén van die vervolgstappen is de Brabantse Health Deal. Dijkstra: "De Brabantse Health Deal is een coöperatief samenwerkings-

AFGEVANGEN STOF VAN EEN PARKEERGARAGE DOOR ENS.

verband tussen de drie Brabantse GGD-en, de drie waterschappen, een aantal kennisinstellingen en de steden Eindhoven, Den Bosch, Breda, Tilburg en Helmond en de provincie Noord-Brabant. In de Health Deal draait het om de begrippen gezondheid, leefbaarheid, welzijn en sociaal kapitaal, als duurzame principes in te zetten bij gebiedsontwikkeling en in omgevingsbeleid. Tegen de achtergrond van de klimaatopgave. We ontwikkelen daarnaast een instrumentarium om in 2030 energieneutraal te zijn. Verder werken we gezamenlijk over een periode van twee jaar aan vier impulsen om gezonde verstedelijking in het DNA te brengen van ambtenaren, bestuurders en ontwikkelaars. Binnen de Health Deal kijken we naar integrale scenario-analyses van de fysieke kwaliteit van de leefomgeving in relatie tot cumulatieve gezondheidseffecten, gemaakt met de Milieu-Gezondheid Risico-Indicator. Deze MGRI van RIVM wordt ontwikkeld in de SGS-pilotsteden Eindhoven en Rotterdam. Tenslotte is er binnen de Brabantse Health Deal een inwoners- en overheidsparticipatieprogramma ('Maak het mee@') en zijn er de programma's 'Erfgoed (ver)bindt', 'Bewegen door Verbinden' en het programma 'Sociale Basis'.

PARKSTAD EN IABR

Vertaald naar de regio ziet Dijkstra in SGS een instrument voor een integrale duurzame gebiedsontwikkeling: "We willen de stad Eindhoven, de dorpen rondom en de landschappen op een natuurlijke manier verbinden tot een brainfield, een sociaal-cultureel ecosysteem onder de Regionale Economische Ontwikkelingsstrategie voor Brainport." Dat gebeurt in en om Eindhoven onder de noemer Parkstad. Daarnaast haakt Eindhoven aan bij de Internationale Architectuuriënnale (IABR). Dijkstra: "Eindhoven heeft zich in 2017 aangemeld bij de IABR. In maart hebben we samen met Groningen en Oostende een IABR masterclass over het thema Veerkracht gedaan. Het draait daarin om de vraag hoe je zorgzame en veilige wijken schept, om de creatie van openbare ruimte waarin mensen gezond kunnen opgroeien, gezond kunnen blijven wonen en gezond oud kunnen worden. Dat raakt ook aan het fenomeen van de terugtrekkende overheid en het feit dat ouderen langer zelfstandig thuis wonen."

Gezonde stad van de toekomst

Adviseur Gezonde Steden Leendert van Bree gaf in Eindhoven vorig jaar een presentatie over de gezonde stad van de toekomst. Van Bree stelt dat in zo'n stad gezondheid, veiligheid en leefbaarheid worden beschermd en gezondheid, welzijn en sociaal gedrag worden bevorderd.

De gezonde stad van de toekomst heeft een adaptief vermogen en veerkracht, biedt gezond wonen en toegankelijke zorg en is een stad met gezonde, eco-effectieve verbindingen. De gezonde stad van de toekomst heeft bovendien een circulaire (metabool-neutrale) economie, is klimaatbestendig en heeft een (historische, culturele) identiteit. Een gezonde stad van de toekomst bevordert het economische woon- en vestigingsklimaat én de concurrentiekracht en is 'smart'. In een gezonde stad van de toekomst verbinden planologen, milieuprofiets, gezondheidsprofessionals, stedenbouwers, architecten, bestuurders, bedrijven, onderzoekers en burgers elkaars interesse en deskundigheid tot omgevingsbeleid 3.0.

(Bron: Presentatie De gezonde stad van de toekomst, 12 januari 2016, Eindhoven.)

LEENDERT VAN BREE
adviseur Gezonde Steden

COLUMN

Van slimme stad naar wijze stad

MET DE GROEIENDE AANDACHT VOOR HET ONTWIKKELEN VAN SLIMME EN GEZONDE STEDEN KRIJGT DE TRANSITIE NAAR EEN DUURZAME TOEKOMST LANGZAAM VORM. MAAR DAARMEE ZIJN WE ER NOG NIET. OP ZOEK NAAR VOLGENDE STAPPEN IN DEZE ONTWIKKELING DAGEN WIJ ONSZELF UIT MET EEN NIEUWE STIP OP DE HORIZON: DE WISE CITY.

Om het debat over de toekomst van de stad op te rekken, biedt het perspectief van de Wise City ruimte voor discussie over de essentiële waarden die de stad van de toekomst zou moeten omvatten. Een stad die niet alleen hoog scoort op sociale, ecologische en economische waarden, maar deze ook actief met elkaar verbindt en integreert. Een stad waar oplossingen voor vraagstukken volgen uit een kruisbestuiving van thema's zoals het terugbrengen van wilde natuur in de publieke ruimte, het samenleven van meerdere generaties en groepen en het activeren van een lokale circulaire wijk-economie. Een stad gevormd vanuit (latent) aanwezige kwaliteiten en de menselijke maat.

Deze toekomst hoeft niet ver weg te zijn. Aanknopingspunten kunnen we vinden in de bestaande omgevingen en kunnen zichtbaar worden door het doen van experimenten. In een wijk in Eindhoven begonnen we bijvoorbeeld met 'eetbare wandelingen' waardoor we leerden welke eetbare planten er ongezien al die tijd al groeiden. De verzamelde planten, kruiden, paddenstoelen en bessen werden vervolgens bereid en opgediend op een eettafel in de publieke ruimte. Deze actie trok meteen de aandacht van verschillende wijkbewoners. Het delen van een bordje 'buurtsalade' bood op deze manier ruimte voor een praatje en een nadere kennismaking met de buurt, dit keer in sociale zin. In een ander experiment werd het grasveldje in de wijk verrijkt met getransplanteerde planten uit een nabijgelegen braakliggend terrein. Op deze manier werd het homogene gemeentegroen verrijkt tot een biodiverser guerrillatuintje. Als ongeplande bijwinst ontstond hierdoor discussie onder de bewoners over het moestuinbeleid van de gemeente, met als conclusie: (moes)tuinieren in de openbare ruimte is toegestaan, mits je de tuin zelf onderhoud. Door middel van deze interventies in de publieke ruimte onstonden zo nieuwe vormen van dialoog met buurtbewoners.

Dus, wat is wijsheid? Waar 'slimheid' gaat over kennis en innovatie, gaat 'wijsheid' over betekenis geven aan kennis en innovatie, ingebed in de context van de samenleving. De belangrijke kernthema's op gemeentelijke agenda's kunnen elkaar pas echt gaan versterken als de doelstellingen in hun samenhang en lokale omgeving worden gezien. Om dit te bereiken is niet alleen theoretische kennisvergaring en -uitwisseling nodig, maar ook het zoeken naar de aanknopingspunten en aanwezige kennis in de levende alledaagse stad. De stad van de toekomst heeft behoefte aan wijze, open blikken van kritische stadmakers die verder durven kijken, denken en doen om verschillende disciplines, programma's, talen en typen mensen met elkaar te verbinden. Dit vraagt om nieuwe, overbruggende rollen die de dialoog tussen theorie en praktijk vorm en invulling geven voor een grondige herziening van onze leef- werk- en woonomgeving.

ISIS BOOT
geograaf en stedelijk ontwerper

ANNE VAN STRIEN
groendeskundige bij de Wijze Stad

'WAAR 'SLIMHEID' GAAT OVER KENNIS EN INNOVATIE, GAAT 'WIJSHEID' OVER BETEKENIS GEVEN AAN KENNIS EN INNOVATIE, INGEBED IN DE CONTEXT VAN DE SAMENLEVING'

REAGEREN?
anne@beeckk.com